

Justitieutskottets betänkande

1980/81:24

om polisens uppgifter, utbildning och organisation m. m. (prop. 1980/81:13 jämte motioner)

Propositionen m. m.

I proposition 1980/81:13 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen *dels* att anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om medborgarvittnen, *dels* att godkänna de riktlinjer i fråga om polisens uppgifter, utbildning och organisation m. m. som har förordats i propositionen.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 3.

I samband med propositionen behandlar utskottet de med anledning av propositionen väckta motionerna 1980/81:45 av Frida Berglund m. fl. (s), 1980/81:46 av Lisa Mattson m. fl. (s) och 1980/81:47 av Kjell Mattsson m. fl. (c). Motionsyrkandena redovisas på s. 2.

Under ärendets beredning har synpunkter lämnats inför utskottet av representanter för landets länstrafikgruppchefer.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag till

Lag om medborgarvittnen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § För att tillgodose allmänhetens intresse av insyn i polisverksamheten får en kommun utse trovärdiga personer att som medborgarvittnen följa polisens arbete inom det polisdistrikt till vilket kommunen hör.

2 § Medborgarvittnen väljs av kommunfullmäktige till det antal och för den tid som fullmäktige bestämmer.

Valet skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många ledamöter som motsvarar den kvot, vilken erhålls om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till närmast högre hela tal. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns bestämmelser i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m.

3 § Valbar till medborgarvittne är var och en som är myndig och kyrkobokförd inom kommunen. Den som inte är svensk medborgare är dock valbar endast om han sedan tre år är kyrkobokförd i Sverige. Den som är anställd inom polisväsendet får inte väljas till medborgarvittne.

Om ett medborgarvittne upphör att vara valbar, förfaller uppdraget genast.

4 § Bestämmelser om medborgarvittnenas tjänstgöring meddelas av kommunen efter samråd med polisstyrelsen. Har en annan kommun inom polisdistriktet utsett medborgarvittnen, skall samråd ske även med denna.

5 § Har medborgarvittnen utsetts skall polisen i enlighet med vad kommunen har bestämt bereda dem tillfälle att närvara när polisverksamhet utövas. Vad som har sagts nu gäller dock inte om av särskilda skäl hinder möter med hänsyn till

1. rikets säkerhet,
2. allmän ordning och säkerhet,
3. vittnets eller annan enskilds säkerhet till liv eller hälsa,
4. polisens uppgift att förebygga eller beivra brott.

Det gäller inte heller om vittnets närvaro skulle vara oförenlig med en bestämmelse i lag eller annan författning.

6 § Ett medborgarvittne får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han som medborgarvittne har fått veta om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för polisens verksamhet för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Motionerna

I motion 1980/81:45 av Frida Berglund m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen vidtar åtgärder för en decentraliserad grundutbildning för poliser.

I motion 1980/81:46 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den regionala polisorganisationen,
2. beslutar att ett system med medborgarvittnen successivt införs,
3. hos regeringen begär förslag i fråga om utformningen av statsbidraget för medborgarvittnen,
4. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förläggning av viss polisutbildning till universitet.

I motion 1980/81:47 av Kjell Mattsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande polisstyrelsernas möjlighet att följa den dagliga polisverksamheten.

Utskottet

Inledning

Det svenska polisväsendet förstatligades den 1 januari 1965. I samband därmed ändrades organisationen genomgripande. Samtidigt underströks att de olika organisationsfrågorna måste ägnas fortlöpande uppmärksamhet samt att polisens uppgifter och organisation måste anpassas till utvecklingen i samhället. År 1975 tillkallade chefen för justitiedepartementet efter regeringens bemyndigande sakkunniga för en översyn i detta syfte, 1975 års polisutredning.

Polisutredningen avlämnade år 1979 sitt principbetänkande (SOU 1979:6) *Polisen*. Betänkandet har remissbehandlats.

Förslagen i den nu föreliggande propositionen bygger på förslagen i betänkandet och remissyttrandena däröver.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås allmänna riktlinjer för en reform av polisväsendet.

Inom ramen för en helhetssyn på polisens huvuduppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet skall en starkare betoning av de egentliga polisuppgifterna eftersträvas. Den hjälpande verksamheten blir en självständig polisuppgift vid sidan av uppgifterna att förebygga och beivra brott.

För att möjliggöra en snabb och smidig anpassning av polisens verksamhetsinriktning och organisation till regionala och lokala förhållanden förordas en decentralisering av olika funktioner inom polisväsendet. I detta hänseende föreslås bl. a. att den nuvarande centralt beslutade tjänstefördelningen löses upp till förmån för ett ökat regionalt och lokalt inflytande. De regionala och lokala styrelserna får ökat ansvar när det gäller att genomföra statsmakternas beslut och i övrigt utforma verksamheten och organisationen efter uppkommande behov.

Medborgarinflytandet över polisväsendet stärks genom att de politiskt valda polisstyrelserna får ett bredare ansvarsområde. Endast frågor som gäller polisledning i särskilt fall läggs utanför styrelsernas kompetensområde.

Genom en särskild lag får kommunerna rätt att utse medborgarvittnen för insyn i den lokala polisverksamheten. Medborgarvittnena skall bl. a. kunna vara med vid förhör och när frihetsberövade personer förs in till polisstationerna.

Den regionala polisorganisationen föreslås behålla sin anknytning till länsstyrelserna. Länspolischeferna förblir tjänstemän i länsstyrelserna och deras ställning inom länsstyrelseorganisationen förstärks. Deras verksamhet inriktas i högre grad än f. n. på planering, samordning och tillsyn av polisverksamheten inom länen samt på samverkan mellan länen liksom på

särskilda funktioner såsom beredningsplanering och säkerhetstjänst. Den direkta ledningen av polispersonal som är avsedd för mer än ett distrikt skall i princip vara förlagd till det lokala planet. Såvitt gäller trafikarbetet förutsätts dock ytterligare utredning. För Stockholms län föreslås en särlösning som innebär att befattningen som länspolischef förenas med tjänsten som polismästare i Stockholms polisdistrikt.

Bekämpandet av narkotikabrottsligheten och den organiserade och den ekonomiska brottsligheten ges fortsatt hög prioritet. Den brottsförebyggande verksamheten betonas liksom arbetet med att analysera och planera polisverksamheten på skilda nivåer.

I fråga om villkoren för antagning till polisyrket föreslås vissa ändringar som bl. a. innebär att värnpliktskravet för manlig sökande utgår och att en del andra krav mjukas upp. Arbetslivserfarenhet tilläggs ökad betydelse vid meritvärderingen.

Ingripande ändringar föreslås i fråga om polisutbildningen. Den grundläggande polisutbildningen läggs om till en sammanhållen utbildningsgång med praktik såväl i polisdistrikt som vid andra samhällsorgan, t. ex. inom socialtjänsten. Utbildningen ges en mera högskoleinriktad prägel med ett ökat inslag av psykologi och samhällsorienterande ämnen.

De grundläggande bestämmelserna om polisens uppgifter, organisation och befogenheter föreslås samlade i en särskild polislag. Förberedelsearbetet för utformandet av en sådan lag liksom ytterligare organisations- och planläggningsarbete för det praktiska genomförandet av reformen i övrigt föreslås ankomma på en särskild polisberedning. För reformarbetet skall gälla den nuvarande ekonomiska ramen för polisväsendet.

Allmänna synpunkter

Före den reform av polisväsendet som skedde i samband med förstatligandet år 1965 låg ansvaret för polisen och polisverksamheten i huvudsak på kommunerna. Huvudsyftet med reformen var att genom förbättringar av polisens organisation, utbildning, utrustning och rörlighet skapa en i alla avseenden effektivare polis. En svaghet i den tidigare ordningen var att det saknades ett för hela landet gemensamt organ med rådgivande och samordnande uppgifter. Med inrättandet av rikspolisstyrelsen den 1 juli 1964 tillskapades ett sådant organ. Vid alla länsstyrelser utom den i Gotlands län inrättades särskilda tjänster som länspolischef.

Förstatligandet innebar inledningen till en omfattande, fortgående rationaliseringsverksamhet. Det har lett till en koncentration av resurserna till större och färre enheter. Antalet polisdistrikt och stationeringsorter har sålunda minskat kraftigt. Under tiden efter förstatligandet har antalet polismän ökat år från år, och på utrustningssidan har skett betydande förbättringar. Ett stort antal nya polishus har uppförts. Medborgarinflytandet har ökat bl. a. genom statsmakternas beslut år 1972 om inrättande av

lokala polisstyrelser, vilka övertog de tidigare polisenämndernas uppgifter.

Enligt utskottets mening är det angeläget att vid sidan av den kontinuerliga anpassningen av polisverksamheten till samhällsutvecklingen ta upp frågan huruvida polisens organisation och riktlinjerna för verksamheten sådana de lades fast i anslutning till förstatligandet svarar mot de krav som nu måste ställas.

Om de överväganden och förslag i dessa hänseenden som presenteras i propositionen kan enligt utskottets mening allmänt sägas att de väl svarar mot dagens krav och värderingar. Utskottet vill särskilt framhålla det värdefulla i att olika funktioner inom polisväsendet decentraliseras samtidigt som medborgarinflytandet över polisväsendet ytterligare stärks. Den förordade förskjutningen av ansvaret för polisverksamheten till de lokala organen kan förutses bli till gagn såväl för polisverksamheten som för samhällsmedborgarna i gemen. Detsamma gäller de uppmjukningar och anpassningar till aktuellt synsätt som föreslås i fråga om rekryteringen till polisyrket och i fråga om polisutbildningen. Utskottet ser en fördel i den betoning som läggs vid polisens hjälpande verksamhet som en självständig polisuppgift vid sidan av den huvudsakliga uppgiften att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Utskottet finner det också vara av stort värde om de grundläggande bestämmelserna om polisens uppgifter, organisation och befogenheter kan samlas i en särskild polislag.

Utskottet ställer sig vidare bakom tanken att uppgifter rörande det praktiska genomförandet av reformen anförtros en särskild, till justitiedepartementet knuten polisberedning med parlamentarisk förankring.

Under hänvisning till vad nu anförts vill utskottet uttala sin anslutning i stort till de förslag som läggs fram i propositionen. Utskottet behandlar i det följande skilda spörsmål som aktualiserats genom de föreliggande motionerna eller eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet.

Den lokala polisorganisationen

Den 1 januari 1973 inrättades polisstyrelser i alla polisdistrikt. Polisstyrelsen består av polischefen och det ytterligare antal särskilt utsedda ledamöter, minst sex och högst åtta, som länsstyrelsen bestämmer. Det ankommer i regel på landstingen att välja de särskilt utsedda ledamöterna. I fråga om Göteborg och Malmö bestämmer länsstyrelsen hur många av ledamöterna som skall väljas av landstinget resp. kommunfullmäktige. Förtroendeledamöterna i polisstyrelsen i Visby polisdistrikt utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Förtroendeledamöterna väljer bland sig ordförande och vice ordförande.

Ärenden som ankommer på polisstyrelsen avgörs antingen i plenum eller genom beslut av polischefen ensam. I plenum avgörs ärenden som angår viktiga frågor om organisation och arbetsordning, förslag till beräkningar av

utgifter för polisväsendet i distriktet och andra frågor av större ekonomisk betydelse, frågor om tillsättning av vissa tjänster, viktigare frågor om information om polisverksamheten i allmänhet, frågor om disciplinansvar m. m., frågor om annat skiljande från tjänst eller uppdrag än avskedande samt andra frågor som polischefen hänskjuter till plenum.

Om ett ärende som har nämnts nu innefattar utövande av polisledning får det dock inte avgöras i plenum. Polisledningen i distriktet utövas nämligen endast av polischefen. Polischefen får inte heller i övrigt hänskjuta ett ärende till plenum annat än om ärendet rör polisväsendets administration eller allmänna riktlinjer för polisens verksamhet.

De förslag rörande den lokala polisverksamheten som läggs fram i propositionen gäller – jämte annat – både sättet för utseende av ledamöter i polisstyrelserna och polisstyrelsernas verksamhet.

I fråga om sättet för utseende av polisstyrelsernas förtroendeledamöter innebär förslaget att dessa i fortsättningen väljs av kommunfullmäktige i polisdistrikt som omfattar en enda kommun och av landstingen i flerkommunsdistrikten. I flerkommunsdistrikt vari ingår landstingsfri kommun (Göteborgs och Malmö polisdistrikt) skall dock liksom f. n. valet förrättas av landstingen och kommunfullmäktige i de landstingsfria kommunerna. Varje kommun som ingår i ett polisdistrikt bör få representation i polisstyrelsen. I detta syfte förordas i propositionen att maximiantalet förtroendevalda ledamöter i polisstyrelse höjs till tio.

När det gäller fördelningen av uppgifter mellan polisstyrelsen i plenum och polischefen bör enligt vad departementschefen uttalar en utgångspunkt vara att man eftersträvar en ordning som innebär att den förtroendevalda polisstyrelsen förvandlas från ett i huvudsak rådgivande organ till ett i egentlig mening styrande organ för polisen. Polisstyrelsen i plenum bör således fatta de långsiktiga besluten om fördelningen och användningen av resurserna inom polisdistriktet och handlägga bl. a. viktigare frågor om organisation och verksamhetsplanering. Med verksamhetsplanering bör då enligt departementschefen förstås inte bara den grundläggande prioriteringen av insatserna mellan olika verksamhetsgrenar utan också den allmänna inriktningen av varje verksamhet för sig. Den i egentlig mening operativa polisledningen skall även i fortsättningen utövas av polischefen eller honom underställt polisbefäl.

Enligt departementschefen blir det en viktig uppgift för polisberedningen att närmare belysa de avgränsningsfrågor rörande uppgiftsfördelningen mellan polisstyrelsen i plenum och polischefen som här kan aktualiseras.

Ett mycket viktigt inslag i sammanhanget är enligt departementschefen förslaget i propositionen att lösa upp den nuvarande ordningen med en central reglering av resursfördelningen i de enskilda polisdistrikten.

Enligt detta förslag skall regeringen bestämma dels liksom nu antalet polismanstjänster för varje distrikt, dels en basorganisation för varje distrikt. Basorganisationen bör ange antalet enheter som skall finnas i distriktet och

vissa befälstjänster och administrativa tjänster. I övrigt skall det i princip ankomma på den lokala polisstyrelsen att i samråd med personalorganisationerna bestämma hur tjänsterna skall fördelas på enheterna. En närmare undersökning av det lämpliga förhållandet mellan basorganisationen och de s. k. fria resurserna får göras under det fortsatta arbetet på reformens genomförande.

Utskottet anser att de här redovisade förslagen rörande den lokala polisorganisationen är väl ägnade att tillgodose önskemålen om att decentralisera verksamheten och säkerställa ett faktiskt lokalt medborgarinflytande över polisväsendet. Förslagen föranleder ingen erinran från utskottets sida.

I motion 47 begärs att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförs om polisstyrelsernas möjlighet att följa den dagliga polisverksamheten. Motionärerna pekar på den möjlighet till en allmän insyn i den vardagliga polisverksamheten som ligger i att polisstyrelserna bör kunna beredas tillfälle att också följa den dagliga polisverksamheten. Om så sker skulle enligt motionärerna också ett syfte med medborgarvittnesinstitutionen tillgodoses.

Utskottet ställer sig inte främmande för motionärernas tanke och anser – i likhet med polisutredningen – att det ligger ett stort värde i att polisstyrelsens ledamöter i den utsträckning det är praktiskt möjligt följer polisens arbete på fältet. Något lagligt hinder mot sådan verksamhet föreligger inte. Emellertid måste i sammanhanget beaktas att polisstyrelsernas allmänna ledningsfunktion inte tar sikte på polisverksamhetens utövande i det särskilda fallet. Enligt utskottets mening får – i linje med vad departementschefen uttalar – omfattningen av den ifrågasvarande aktiviteten från ledamöternas sida i första hand bli beroende på vad som bedöms vara ändamålsenligt med hänsyn till de lokala förhållandena. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionen.

Medborgarvittnen

I propositionen läggs fram ett förslag till en lag om medborgarvittnen. Lagen skall ge kommunerna en rätt – men inte en skyldighet – att utse medborgarvittnen för insyn i den lokala polisverksamheten. Medborgarvittnena skall bl. a. kunna vara med vid förhör och när frihetsberövade personer förs in till polisstationerna.

I sammanhanget uttalar departementschefen att han utifrån de samhälls-ekonomiska förhållandena finner det tveksamt om frågan om medborgarvittnen över huvud taget bör tas upp. Som han ser det kan det inte komma i fråga att binda sig för att införa en organisation av medborgarvittnen för hela landet, särskilt som remissopinionen varit splittrad och det utan tvivel föreligger betydande lokala variationer när det gäller intresset för ett system

med medborgarvittnen. Att han nu tar upp frågan anges bero uteslutande på att det bör skapas klarhet kring de rättsliga grunderna för en verksamhet med medborgarvittnen som redan förekommer i Göteborg och Växjö.

Departementschefen berör också frågan om statsbidrag till verksamheten. Enligt hans mening bör man inte i nuvarande samhällsekonomiska läge genom statsbidrag stimulera framväxten av en verksamhet som medför ökade kostnader för det allmänna.

I motion 46 hemställs att riksdagen dels beslutar att ett system med medborgarvittnen successivt införs, dels hos regeringen begär förslag i fråga om utformningen av statsbidrag för verksamheten.

Motionärerna anser det angeläget att ett system med medborgarvittnen byggs ut. Med hänsyn till de begränsade statsfinansiella resurserna anser motionärerna att utbyggnaden får sträckas över en ganska lång tidsperiod. De föreslår att man startar i de tre storstadsdistrikten och sedan successivt bygger ut systemet. Verksamheten bör enligt motionärerna koncentreras till de väsentligaste funktionerna såsom tjänstgöring vid arrestintag och vid känsliga ingripanden, t. ex. husrannsakan i vissa fall. Verksamheten bör styras i sådan riktning genom utformningen av det statsbidragssystem som motionärerna också efterlyser. Statens kostnader i ett inledningsskede beräknas av motionärerna till 1 milj. kr.

Utskottet vill till en början uttala sin principiella anslutning till tanken på ett system med medborgarvittnen i ungefärlig överensstämmelse med den ordning som sedan länge tillämpas i Göteborg och på senare tid införts också i Växjö. Frågan har sedan lång tid vid flera tillfällen återkommit i riksdagen, som därvid ställt sig positiv till förslag om införande av medborgarvittnesinstitutionen (se 1LU 1967:28, JuU 1974:8 p. 2 och JuU 1978/79:28 p. 5; jfr JuU 1979/80:34 p. 3). Enligt utskottets mening kan medborgarvittnen medverka till att trygga rättssäkerheten och stärka förtroendet för polis- och åklagarverksamheten samt – inte minst – vara en garanti mot obefogade anmälningar mot befattningshavare inom poliskåren.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet förslaget i propositionen att genom lagstiftning reglera de rättsliga grunderna för ett kommunalt engagemang i fråga om medborgarvittnen. Utskottet tillstyrker också det i detta syfte framlagda förslaget till lag om medborgarvittnen. Tidpunkten för ikraftträdandet får dock ändras.

Rörande önskemålen i motionen får enligt utskottets mening slås fast att starka skäl talar för att verksamheten bör stå under kommunalt huvudmannaskap. Härtill kommer att behovet av medborgarvittnen liksom inriktningen av verksamheten i stor omfattning måste bero av förhållanden och bedömningar på lokal nivå. Som departementschefen uttalar skiftar utan tvivel såväl behovet av som intresset för insyn genom medborgarvittnen kraftigt mellan olika kommuner.

Enligt utskottets mening bör det följaktligen – såsom också föreslås i propositionen – ankomma på kommunerna själva att avgöra om man vill

införa medborgarvittnen och även bestämma vilken ersättning som skall utgå till dem. Mot denna bakgrund bör inte riksdagen – i ett läge där största möjliga återhållsamhet i fråga om nya åtaganden måste göra sig gällande inom hela samhällsförvaltningen – fatta beslut om ett generellt eller successivt införande av ett system med medborgarvittnen. I fråga om motionsönskemålet om statsbidrag för verksamheten gäller enligt utskottets mening på motsvarande sätt att man såsom departementschefen uttalar inte i nuvarande samhällsekonomiska läge bör genom statsbidrag stimulera framväxten av en verksamhet som medför ökade kostnader för det allmänna. Utskottet avstyrker sålunda bifall till motion 46 i här behandlade delar.

Den regionala polisorganisationen

Länsstyrelsen är högsta polismyndighet i länet. Den har i denna egenskap ansvaret för och ledningen av polisverksamheten inom sitt län. För detta ändamål har länsstyrelsen tillagts befogenhet att meddela föreskrifter om användningen av polismännen i länets polisdistrikt och att i vissa fall helt eller delvis överta ledningen av polisen när särskilda förhållanden föranleder det eller kravet på enhetlig ledning annars är särskilt framträdande. Det har vidare förutsatts ankomma på länsstyrelsen att leda polisverksamhet som berör flera polisdistrikt inom länet. I enlighet härmed utövar länsstyrelsen den direkta ledningen över de polismän som ingår i länstrafikgrupp. När det behövs polisförstärkning i ett polisdistrikt, kan länsstyrelsen besluta om polisförstärkning från annat distrikt inom länet eller begära sådan förstärkning från annan länsstyrelse.

En gång om året skall länsstyrelsen inspektera polisdistrikten i länet. Länsstyrelsen har viss befattning med rekrytering och fortbildning av polismän och handhar viss administration av polisväsendet. Den fastställer arbetsordning för polisdistrikten, handlägger vissa ärenden om tjänstetillsättning och är besvärmyndighet när talan förs mot beslut av polisstyrelse.

I samtliga län utom Gotlands län finns en länspolischef som är tjänsteman i länsstyrelsen och chef för en särskild arbetsenhet inom länsstyrelsen, länspolischefens expedition. Länspolischefen svarar som föredragande eller beslutande för alla ärenden som enligt polisinstruktionen ankommer på länsstyrelsen.

Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt är undantagna från länspolischefernas verksamhetsområde. I dessa distrikt har i stället polismästarna samma ställning som länspolischef i operativt hänseende.

Länspolischefen skall samordna polisverksamheten i länet. Han har befogenhet att förfoga över polispersonalen i länet, att föranstalta om polisförstärkning för tillfälliga uppdrag och att vara chef över polispersonal som har dragits samman i länet. Denna länspolischefens verksamhet är inriktad på polisiära aktioner som sträcker sig över de enskilda polisdistrik-

tens gränser och avser länets eller åtminstone några distrikts gemensamma behov. Däremot anses länspolischefen som regel inte böra ingripa i de enskilda distriktens uppgifter. Vid sådana större aktioner, som går över länsgränserna, är det länspolischefen som skall hålla samband med länsstyrelser och länspolischefer i angränsande län samt med rikspolisstyrelsen.

Länspolischefen är chef för de polismän som ingår i länstrafikgrupp. I administrativt hänseende är dessa knutna till ett polisdistrikt inom länet, men länspolischefen leder direkt länstrafikgruppernas verksamhet. Vid starkt publikdragande evenemang, större spaningspådrag och katastrofartade händelser skall länspolischefen se till att det polisdistrikt som berörs tillförs erforderliga resurser. Detta sker genom föreskrifter till distriktet eller genom framställningar till andra län eller rikspolisstyrelsen. Länspolischefen kan vid behov själv ta över ledningen vid utredning av brottslighet som sträcker sig över flera distrikt eller län. Länspolischefen förfogar över den s. k. stödjande verksamheten och samordnar utredningsverksamhet inom länet och i vissa fall med angränsande län.

Det är vidare länspolischefen som har ansvaret för den regionala inspektions- och tillsynsverksamheten och för samordningen av rekryteringsverksamheten inom länet. Han föredrar även vissa personalärenden i länsstyrelsen. Länspolischefen har också uppgifter på beredskapsplaneringens område.

Även ett flertal andra arbetsuppgifter av administrativ natur ankommer på länspolischefen. Det är också i allmänhet denne som svarar för behandlingen av ärenden som har anhängiggjorts vid länsstyrelsen genom besvär över beslut av polisstyrelse. Sistnämnda uppgift tar en stor del av länspolischefens tid i anspråk.

Frågan om den regionala polisverksamhetens organisation har vid ett flertal tillfällen efter förstatligandet av polisväsendet aktualiserats i riksdagen i syfte att tillgodose kravet på effektivitet och rationell organisation (se prop. 1971:173, JuU 1972:1 s. 52–54, rskr 19; prop. 1973:1 bil. 4 p. B, JuU 37, rskr 305; JuU 1974:11 p. 2, rskr 182). Därvid framlagda förslag om bl. a. indelningsändringar rörande de regionala verksamhetsområdena och budgettekniska förenklingar har avslagits eller eljest mött sådant motstånd att de ej genomförts. Några väsentliga förändringar i syfte att nå större effektivitet och smidighet har därför inte skett, trots att det stått klart att organisationen är behäftad med brister.

Polisutredningen har från rent polisiär synpunkt funnit den största bristen utgöras av svårigheter att i praktiken finna lämpliga former för ledningen av egentlig polisverksamhet som berör flera polisdistrikt. Utredningen har belyst detta med exempel som gäller trafikövervakningen, bekämpandet av narkotikabrottsligheten och insatserna mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten.

Trafikövervakningen sköts f. n. av länstrafikgrupperna och av de lokala

polisdistrikten. Länstrafikgrupperna skall i första hand övervaka trafiken på de större vägarna, medan polisdistrikten skall övervaka trafiken inom tätorterna och vägar där annan övervakning inte äger rum. De större polisdistrikten har för ändamålet särskilda trafiksektioner inom ordningsavdelningarna. Länstrafikgrupperna består av personal som administrativt lyder under polisstyrelsen i sitt stationeringsdistrikt men i operativt hänseende lyder direkt under länspolischefen. Den nuvarande ordningen gör det svårt att samordna länstrafikgruppernas och de lokala trafiksektionernas verksamhet.

Som ett led i kampen mot narkotikabrottsligheten finns i de flesta län numera särskilda narkotikarotlar med länet som primärt verksamhetsområde. Dessa svarar för såväl spaning som utredning beträffande narkotikabrottsligheten. Rotlarna är organisatoriskt knutna till det polisdistrikt inom länet som har den största kriminalavdelningen och leds av en särskild rotelchef. Enligt de principer som lades fast i samband med förstatligandet skulle det emellertid ankomma på länspolischefen att leda en sådan distriktsövergripande verksamhet. Länspolischefens ställning i detta sammanhang har därför ibland betecknats som oklar, och skiftande praxis har enligt utredningen uppstått i fråga om ledningsfunktionen.

Utredningen har vidare erinrat om de ökade insatserna mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten. I denna del kan tilläggas att särskilda enheter – ekonomiska rotlar – nu finns i Stockholms, Göteborgs, Malmö, Sundsvalls, Linköpings, Jönköpings, Karlstads och Umeå polisdistrikt. Rotlarna har rätt och skyldighet att arbeta även utanför sina egna distrikt. På samma sätt som narkotikarotlarna är de ekonomiska rotlarna ställda under direkt ledning av särskilda rotelchefer.

Polisutredningen har också pekat på de särskilda förhållanden som råder i de tre största polisdistrikten – Stockholm, Göteborg och Malmö – eftersom polismästarna där inom det egna distriktet utövar de befogenheter som annars skulle ankomma på länspolischefen. Ansvar blir i dessa län tudelat på ett sätt som enligt utredningen medför vissa problem.

Som ett särskilt problem har utredningen framhållit frågan om samordning över länsgränserna. S. k. polisförstärkning från ett län till ett annat förutsätter i princip antingen en överenskommelse mellan de berörda länsstyrelserna eller samtycke från rikspolisstyrelsen. Länsstyrelsen får endast tillfälligt och för visst uppdrag beordra en polisman att tjänstgöra utanför det län där han är anställd. Behövs tjänstgöring med större styrkor eller för längre tid skall frågan alltid avgöras av rikspolisstyrelsen. Utredningen har i anslutning härtill erinrat om att det sedan länge från olika håll har hävdats att länen är för små för en effektiv regional polisverksamhet och att det behövs ett mera permanent system för samordning över länsgränserna.

Departementschefen utgår vid sina överväganden rörande den regionala polisorganisationen bl. a. från behovet av regional samordning särskilt i

fråga om trafikövervakningen samt spanings- och utredningsverksamheten när det gäller särskilt kvalificerad kriminalitet. Han uttalar att det finns starka skäl att förmoda att behovet av regional polisverksamhet efter hand kommer att bli alltmer uttalat, i synnerhet i fråga om bekämpandet av den organiserade och den ekonomiska brottsligheten.

Departementschefen utgår vidare från att länen av hävd är den regionala indelningsgrunden för huvudparten av den civila statsförvaltningen. Han tillägger i det sammanhanget att länsstyrelserna genom sina förtroendemannastyrelser erbjuder medborgerlig insyn och kontroll av polisverksamheten på regional nivå och på så sätt kompletterar polisstyrelsernas motsvarande funktion på det lokala planet. Genom anknytningen till länsstyrelsen understryks enligt departementschefen att polisverksamheten är en funktion inom samhällsverksamheten i stort och garanteras att förtroendemannainflytandet på regional nivå får önskvärd politisk tyngd. Enligt departementschefen måste länsstyrelsen ha det övergripande ansvaret för den regionala polisverksamheten.

Departementschefens överväganden mynnar ut i att den regionala polisorganisationen skall behålla sin anknytning till länsstyrelserna och att länspolischeferna med en förstärkt ställning skall förbli tjänstemän i länsstyrelserna. Särskilda överväganden görs beträffande storstadsregionerna.

I fråga om organisationen av den regionala polisverksamheten innebär departementschefens ställningstagande i korthet följande.

Riktlinjerna för de regionala enheternas verksamhet samt dimensioneringen av dem bör bestämmas av länsstyrelsen med länspolischefen som ansvarig handläggare. Länspolischefen bör tillfälligt kunna ta över den direkta ledningen av enheternas arbete när särskilda förhållanden påkallar det. För det löpande arbetet bör enheterna emellertid kunna organisatoriskt inordnas i de polisdistrikt där de är stationerade och stå under omedelbar ledning av den lokale polischefen. Det sagda gäller enheter avsedda för spaning mot och utredning av narkotikabrott och kvalificerad ekonomisk kriminalitet och de liknande enheter som kan komma att inrättas i framtiden. I fråga om trafikövervakningen saknas enligt departementschefen tillräckligt underlag för att ett bindande principbeslut skall kunna fattas nu; de organisatoriska frågorna rörande polisens arbete på trafikområdet bör utredas i ett sammanhang genom polisberedningens försorg. För verksamhet som föranses av extraordinära förhållanden bör direkta ledningsfunktioner, i sista hand för landshövdingen, behållas. På regional nivå bör vidare hanteras beredningsplaneringen inom länets polisväsende. Länspolischefen bör ta del i säkerhetspolisens verksamhet. Han bör vidare ges möjlighet att mer kontinuerligt än f. n. ta del i länsstyrelsens allmänna planeringsarbete och därvid som företrädare för polisväsendet föra fram bl. a. brottsförebyggande synpunkter. Med hänsyn bl. a. till den delvis nya inriktning som länspolischefens arbete får bör han i framtiden tillhöra den kategori

tjänstemän som kan förordnas till ställföreträdare åt landshövdingen.

I fråga om Stockholmsområdet förordar departementschefen en särlösning. Den innebär att befattningarna som länspolischef och polismästare i Stockholm förenas till en tjänst och att länet bildar ett enda regionalt verksamhetsområde. I det fortsatta organisationsarbetet bör närmare övervägas om och på vilket sätt polisiär expertis bör vara representerad inom organisationen för länsstyrelsen i Stockholms län. Även andra frågor hänskjuts till polisberedningen, t. ex. hur verksamheten inom länet kan förbättras genom samverkan mellan polisdistrikten på sambandsområdet utan att därigenom kransdistriktens självständighet rubbas.

För Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län föreslås att polisdistrikten i residensorterna liksom hittills skall stå utanför länspolischefsorganisationen. Erfarenheterna från Stockholmsområdet bör dock enligt departementschefen självfallet studeras i framtiden och kan då föranleda förnyade överväganden. Polisberedningen bör, enligt vad departementschefen vidare anför, undersöka om dessa två läns fortsatta särställning kräver särskilda överväganden såvitt avser de regionala uppgifterna.

I motion 46 kritiserar regeringens förslag om en i princip bibehållen ordning i fråga om den regionala polisorganisationen. En utgångspunkt för motionärerna härvidlag är att den nuvarande organisationen inte är ändamålsenlig. Motionärerna påpekar att en för ställningstagande i saken väsentlig fråga – den om organisationen av trafikövervakningen – har lämnats öppen och överlämnats till polisberedningen. Enligt motionärernas mening bör därför riksdagen inte nu ta ställning till frågan om den regionala organisationen utan avvakta det fortsatta arbetet i polisberedningen.

Utskottet vill till en början konstatera följande.

Som framgår av redovisningen i det föregående under detta avsnitt är den nuvarande organisationen av den regionala polisverksamheten behäftad med vissa brister och statsmakternas strävanden efter polisväsendets förstatligande att åstadkomma en effektivare och mera rationell organisation har hittills inte krönts med större framgångar. Ett omfattande arbete har lagts ned på att få till stånd en bättre ordning.

Enligt utskottets mening är förslagen i propositionen i princip väl ägnade att höja effektiviteten och undanröja nuvarande oklarheter i organisationsstrukturen. Mot bakgrund av det starka intresset av att åtgärder i den riktningen kan vidtas utan ytterligare långvarigt beredningsarbete bör riksdagen nu lägga fast principerna för den framtida organisationen. Härför talar också de effektivitetsvinster som står att nå liksom hänsynen till berörd personal. Under hänvisning till det sagda kan utskottet inte biträda motionärernas tanke att hela frågan om den regionala polisverksamheten i avvaktan på polisberedningens arbete på nytt skjuts på framtiden. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 46 i denna del.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet beträffande den regionala polisverksamheten utanför storstadsdistrikten godtar de riktlinjer som

departementschefen drar upp. Utskottet hyser dock en betydande tveksamhet inför frågan om en organisation enligt dessa riktlinjer kan tillämpas på Jämtlands län, det enda län som består av enbart två polisdistrikt.

Beträffande Jämtlands län ifrågasätter utskottet om en ordning med en länspolischef och två polisdistrikt – även med beaktande av de delvis vidgade och nya uppgifter som avses ankomma på länspolischef – kan vara ändamålsenlig. Enligt utskottets mening bör organisationen för Jämtlands län närmare övervägas av polisberedningen. Övervägandena bör ske förutsättningslöst. Vad utskottet nu anfört om fortsatta överväganden rörande den regionala polisverksamheten i Jämtlands län bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De speciella förhållanden som råder i storstadsområdena har – som redovisats i det föregående – lett till särskilda överväganden. Utskottet ansluter sig till den lösning som departementschefen föreslår beträffande Stockholmsområdet och som innebär bl. a. att Stockholms län bildar ett enda regionalt verksamhetsområde och att befattningarna som länspolischef och polismästare i Stockholm förenas till en tjänst.

De omständigheter som talar för en särlösning för Stockholmsområdet talar enligt utskottets mening – om än med mindre styrka – också för en annan organisation i de båda övriga storstadsområdena än den som avses för länen i allmänhet. Även Göteborgs och Malmö polisdistrikt ligger f. n. utanför länspolischefens verksamhetsområde och det uppkommer alltså också i ett vart av dessa båda län i princip två regionala organisationer, även om samarbets- och samordningsproblem av samma storlek som i Stockholm inte har uppkommit.

I fråga om Göteborgs och Bohus län, där det alldeles övervägande antalet polismanstjänster och övriga resurser är koncentrerade till Göteborgs polisdistrikt, är enligt utskottets mening skälen för en ordning liknande den som avses för Stockholms län så starka att utskottet anser att en sådan ordning måste införas också där. På samma sätt som departementschefen föreslagit beträffande Stockholmsområdet får de frågor som aktualiseras inför genomförandet uppmärksammas av polisberedningen.

Vad utskottet nu anfört rörande den regionala polisverksamheten i Göteborgsområdet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När det gäller Malmöhus län finner sig utskottet böra godta den ordning som föreslås i propositionen och som inte innebär några genomgripande förändringar i förhållande till vad som gäller f. n. Utskottet anser dock – i linje med vad departementschefen uttalar – att erfarenheterna från den nya ordningen i Stockholms- och Göteborgsområdena bör studeras så snart ett tillräckligt bedömningsunderlag finns. Erfarenheter till grund för fortsatta överväganden beträffande Malmöhus län kan antas föreligga inom ett par år efter det att reformen genomförts i de båda andra storstadsområdena.

Vad utskottet nu anfört rörande den regionala polisverksamheten i

Malmöområdet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Avslutningsvis vill utskottet kort beröra en tidigare i riksdagen uppmärksammat fråga rörande polisverksamheten på länsplanet. Frågan gäller de nackdelar som det för med sig att den regionala polisorganisationen sorterar under ett annat departement och anslagsmässigt särbehandlas jämfört med polisväsendet i övrigt. Departementschefen uttalar att han avser att undersöka möjligheterna att motverka denna olägenhet genom att övergå till en ordning enligt vilken man bl. a. vid budgetarbetet inom regeringskansliet i ett sammanhang behandlar frågor som rör polisväsendet. Utskottet vill för sin del understryka att det är angeläget att alla vägar prövas för att åstadkomma rationaliseringsvinster och ökad enhetlighet när det gäller behandlingen av anslagsfrågor och liknande rörande all polisverksamhet.

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen inrättades i samband med polisväsendets förstatligande som en ny central myndighet, organiserad på samma sätt som andra centrala ämbetsverk och ställd direkt under regeringen. Dess uppgifter skulle i huvudsak vara inspekterande, rådgivande och samordnande. Rikspolisstyrelsen tillades också operativa funktioner i fråga om säkerhetspolisens arbete, trafikövervakning som avser två eller flera län, polisarbete i samband med statsbesök och liknande händelser samt efterspaning för brott där riksomfattande spaning behövs (prop. 1962:148 s. 118 f, SU 183 s. 8; prop. 1964:100 s. 148 f, SU 114 s. 11). Sedermera har styrelsen även fått i uppdrag att leda sjöpolis- och flygverksamhet.

I propositionen understryker departementschefen rikspolisstyrelsens betydelse för uppbyggnaden av det moderna och effektiva polisväsende som vi har i dag. Han framhåller att styrelsen också i fortsättningen kommer att ha en mycket betydelsefull roll för landets polisväsende. Enligt departementschefen skapar de förslag som läggs fram om decentralisering, bl. a. i fråga om uppgifter på ADB-området och när det gäller förfarandet vid tjänstetillsättningar, möjligheter till ett minskat personalbehov vid rikspolisstyrelsen. Han förordar därför att polisberedningen gör en särskild översyn av rikspolisstyrelsen med sikte på ett minskat personalbehov. I sammanhanget anger departementschefen som exempel på områden, där särskilda krav kommer att ställas på det centrala förvaltningsorganet i framtiden, bekämpandet av den organiserade och den ekonomiska brottsligheten (jfr prop. 1980/81:20 bil. I p. 3, JuU 17 s. 9).

Utskottet har ingen erinran mot den förordade organisationsöversynen.

Prioriteringen inom polisverksamheten

Frågor rörande prioritering inom den brottsbekämpande verksamheten har under senare år utförligt behandlats i samband med budgetarbetet (se

redovisningen i föreliggande prop. s. 50). En utgångspunkt har därvid varit att det är varken ändamålsenligt eller ens möjligt att göra någon generell prioritering utan att det ytterst ankommer på den lokala polismyndigheten att bedöma mot vilka arter av brottslighet som resurserna i första hand bör sättas in. Samtidigt har gällt att det dock kan vara anledning för statsmakterna att peka ut vissa arter av brott som bör ägnas särskild uppmärksamhet. Så har också skett.

Den uppfattning som departementschefen redovisar i propositionen innebär att prioriteringen inom polisväsendet bör ske vid den årliga budgetbehandlingen i samband med överväganden om inriktningen av polisens arbete. Han understryker i anslutning härtill att det därvid är mera angeläget att diskutera inriktningen av verksamheten för hela den samlade personalstyrkan på drygt 16 000 polismän än att begränsa synfältet till hur nytillkomna tjänster skall användas. Samtidigt bör skapas ett betydande utrymme för de lokala och regionala organen att göra nödvändiga avvägningar i det löpande arbetet. Ett uttryck för det ökade lokala inflytandet är tillskapandet av de i det föregående nämnda s. k. fria resurserna och den förstärkta ställning som ges polisstyrelserna.

I detta sammanhang framhåller departementschefen att man naturligtvis också måste hålla i minnet att åklagarna i sin egenskap av förundersökningsledare även i fortsättningen måste ha befogenhet att bestämma om inriktningen av arbetet i de särskilda fallen. Som riksåklagaren har påpekat, framhåller departementschefen, gäller över huvud taget att prioriteringen inom utredningsverksamheten inte kan bli en uppgift uteslutande för polisen, utan även åklagarväsendets synpunkter måste beaktas.

Utskottet ansluter sig till departementschefens överväganden. I linje med vad han uttalar vill utskottet understryka betydelsen av att åklagarväsendets synpunkter beaktas både i fråga om den mera långsiktiga planläggningen av resursanvändningen och när det gäller uppkommande frågor om mera tillfälliga omDispositioner. Enligt utskottets mening bör det vara en uppgift för polisberedningen att överväga frågan om ändamålsenliga rutiner för samråd i dessa hänseenden på t. ex. distriktsnivå och regional nivå.

Polisutbildningen

Polisens grundutbildning inleds enligt nuvarande ordning av en 41 veckor lång grundkurs vid polishögskolan. Grundkursen följs omedelbart av två års alterneringstjänstgöring, dvs. en praktisk introduktion i arbetet vid olika avdelningar inom polisväsendet. Alterneringstjänstgöringen omfattar ett år vid kriminalavdelning och ett år vid ordningsavdelning. Därmed är den grundläggande utbildningen avslutad.

Som ett led i den reguljära utbildningen genomgår alla polismän 5–7 år efter grundkursens slut en tio veckor lång assistentkurs. Polismän som har befordrats till inspektörer genomgår inspektörskurs I (13 veckor). Inspek-

törer med arbetsledande tjänst genomgår även inspektörskurs II (8 veckor). I den reguljära utbildningen ingår vidare en kommissariekurs (15 veckor) för polismän som har befordrats till kommissarier.

Vid sidan av den reguljära polisutbildningen, som bedrivs centralt under rikspolisstyrelsens ledning, finns annan central utbildning, som syftar till att ge utbildning för speciella arbetsuppgifter. Härutöver finns även regional och lokal utbildning.

Riktlinjerna i propositionen i fråga om polisutbildningen innefattar ett principförslag om en ny sammanhållen grundutbildning. Den föreslås bestå av tre delar: grundkurs I, alterneringstjänstgöring jämte praktik utanför polisverksamheten samt grundkurs II.

Grundkurs I är en inledande grundkurs vid polishögskolan. Ökad tonvikt läggs därvid på studier i sociologi, kriminalvård, psykiatri, ungdomsledning och samhällskunskap. Efter grundkurs I följer en period av alterneringstjänstgöring. Tiden för denna tjänstgöring minskas från nuvarande två till ett och ett halvt år. Under denna tid skall polisaspiranten normalt fullgöra praktik även vid annat samhällsorgan än polisen, t. ex. socialvården, skolan, frivården, sjukvården, arbetsmarknadsmyndigheterna eller de kommunala invandrarbyråerna. Omedelbart efter alterneringstidens slut följer en påbyggnadskurs vid polishögskolan. I denna kurs skall ingå bl. a. kontakter med andra samhällsorgan, arbetsledning samt studier av metoder för att mäta effekterna av polisens arbete.

Den föreslagna ordningen innebär att assistentkursen och inspektörskurs I utgår ur utbildningsgången. Behovet av vidareutbildning skall i stället tillgodoses genom funktionsinriktade specialkurser – ofta förlagda till regional eller lokal nivå – samt reguljär vidareutbildning för de polismän som har erhållit tjänster inom basorganisationen.

Departementschefen understryker att det är värdefullt om polisutbildningen – utan att det nuvarande huvudmannaskapet ändras (se JuU 1975/76:27) – i högre grad kan integreras med den övriga högre utbildningen i landet.

Olika frågor rörande utbildningens utformning bör närmare undersökas i det fortsatta beredningsarbetet.

Frågan om samordningen av polisutbildningen och högskoleutbildningen i övrigt tas upp i två av de föreliggande motionerna.

I motion 45 tas upp ett uttalande under remissbehandlingen av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) vari pekas på praktiska svårigheter att redan under grundkurs I i någon högre grad integrera polisutbildningen i den allmänna högskoleutbildningen. Enligt motionärernas mening är det viktigt att hela grundutbildningen decentraliseras till högskolorna. Till stöd härför anför motionärerna bl. a. att det inte är en bra ordning att man på en utbildningsanstalt samlar hundratals ungdomar med ringa eller ingen yrkeserfarenhet som i framtiden inte heller kommer att få erfarenheter av någon större omfattning från annat yrkesområde än polisens. Motionen

mynnar ut i att riksdagen skall begära att regeringen vidtar åtgärder för en decentraliserad grundutbildning för poliser.

Också motion 46 utgår från remissyttrandet från UHÄ. Motionärerna uttalar att polisberedningen bör få i uppdrag att ytterligare överväga frågan om samordning av grundutbildningen med den allmänna högskolan. I denna del yrkas i motionen att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om förläggning av viss polisutbildning till universitet.

Utskottet vill till en början konstatera att förslagen i propositionen om en ny utbildningsordning kan ses som ett led i en fortlöpande strävan att förbättra och anpassa utbildningen till nya krav och förutsättningar. Enligt utskottets mening är det av stort värde att man, vid sidan av utbildningen i rent polisiära ämnen, såsom föreslås i propositionen lägger tonvikt vid studier i sociologi, kriminalvård, psykiatri, ungdomsledning och samhällskunskap och på förslaget om praktik vid andra samhällsorgan. Förslaget innebär att polisaspiranten redan under de första åren av sin anställning får en fördjupad insikt inte bara om polisens olika verksamhetsgrenar utan även om samspelet mellan polisverksamheten och det arbete som bedrivs i samhället i övrigt. I sammanhanget bör också understrykas vikten av att eleverna vid polishögskolan får en grundlig och allsidig information om invandrarnas situation. Som departementschefen uttalar ligger det ett särskilt värde i att utbildningen på ett tidigt stadium av polisbanan ger kontakter över ett så brett fält som möjligt. Här bör också nämnas att beträffande de funktionsinriktade specialkurserna det anges böra vara en strävan att de i all den utsträckning som är möjlig och lämplig förläggs till regional eller lokal nivå.

Vidare bör enligt utskottets mening noteras att polisutredningen – med utgångspunkt i att den centrala utbildningen fortfarande skall ske med rikspolisstyrelsen som huvudman – betonat att det ligger ett betydande värde i en samordning och samverkan med högskoleorganisationen i all den utsträckning som det är praktiskt möjligt. Departementschefen gör samma bedömning i fråga om huvudmannaskapet och hänvisar därvid till ett tidigare riksdagsbeslut (se JuU 1975/76:27). Som redan angetts understryker han också att det är värdefullt om polisutbildningen i högre grad kan integreras med den övriga högre utbildningen.

Utskottet ställer sig bakom departementschefens överväganden och vill i anslutning till motion 45 särskilt uttala att utbildningen med den uppläggning som nyss skildrats enligt utskottets uppfattning kommer att ligga i linje med de önskemål som bär upp yrkandet i motion 45. Mot denna bakgrund anser utskottet inte att riksdagen hos regeringen bör göra framställning om en sådan omläggning av grundutbildningen som begärts i motion 45.

Vad härefter gäller önskemålet i motion 46 bör här nämnas att samordningen mellan polisutbildningen och högskoleorganisationen enligt polisutredningen innefattade vissa delvis invecklade detaljspörsmål som

borde utredas av rikspolisstyrelsen och UHÄ i samråd. I sitt betänkande (s. 278–281) angav utredningen vilka frågor som sålunda borde undersökas. Frågorna avser bl. a. möjligheterna att förlägga delar av polisutbildningen till högskolan, förutsättningarna att tillgodoräkna polisutbildningen vid andra utbildningslinjer samt förutsättningarna att samordna antagningsförfarandet.

Genom beslut den 28 juni 1979 har regeringen uppdragit åt rikspolisstyrelsen att i samråd med UHÄ "undersöka förutsättningarna för en samordning och samverkan mellan polishögskolan och den allmänna högskoleorganisationen med de utgångspunkter som anges i polisutredningens betänkande (SOU 1979:6) Polisen s. 278–281".

I propositionen uttalar departementschefen att detta arbete bör fortsätta och att resultatet av arbetet bör redovisas för polisberedningen. Departementschefen tillägger att, sedan statsmakterna tagit ställning, den praktiska uppläggningsen av den nya grundutbildningen bör ankomma på rikspolisstyrelsen.

Utskottet ser positivt på önskemålen bakom yrkandet i motion 46 och vill i anslutning därtill, i likhet med departementschefen, understryka att det är värdefullt om polisutbildningen i högre grad kan integreras med den övriga högre utbildningen. Med tanke på att det pågående utredningsarbetet i detta hänseende som nyss nämnts skall redovisas för polisberedningen saknas emellertid skäl för riksdagen att såsom motionärerna förordar ge beredningen i uppdrag att ytterligare överväga frågan. Enligt utskottets mening är det angeläget att spörsmålet, efter övervägandena inom beredningen, på nytt underställs riksdagen. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 46 i nu behandlad del.

Tillträde till polischefsbanan

För behörighet att antas till polischefsutbildning uppställs i polisinstruktionen kravet att den sökande har avlagt juris kandidatexamen. Därmed likställs juristexamen enligt den nyligen reformerade juristutbildningen.

Polisutredningen fann vid sina överväganden att kravet på fullständig juristutbildning för tillträde till polischefsbanan bör behållas.

I propositionen ansluter sig departementschefen till utredningens bedömning och framhåller bl. a. att det från skilda utgångspunkter är angeläget att cheferna inom en så väsentlig sektor av rättsväsendet som polisen har de grundläggande insikter i juridik som förutsätts för tillträde till andra banor inom rättsväsendet.

Departementschefen anför vidare att det emellertid är värdefullt om man kan underlätta för polismän som önskar övergå till polischefskarriären att skaffa sig den erforderliga juristutbildningen. Enligt hans uppfattning är det också ställt utom allt tvivel att arbetslivserfarenhet, i synnerhet inom polisyrket, i rimlig omfattning måste tillgodoräknas som merit vid både

rekryteringen till polischefsbanan och i tillsättningssammanhang. Departementschefen tillägger bl. a. att det i undantagsfall, liksom hittills, också bör kunna ges dispens från kravet på juris kandidatexamen.

Som angetts i föregående avsnitt har regeringen lämnat i uppdrag åt rikspolisstyrelsen och UHÅ att undersöka förutsättningarna för en samordning och samverkan mellan polishögskolan och den allmänna högskoleorganisationen med de utgångspunkter som anges i polisutredningens betänkande, s. 278–281. Där uttalade utredningen bl. a. att det bör finnas goda förutsättningar för att polisutbildningen skall kunna tillgodoräknas såvitt gäller vissa inslag i juristutbildningen samt att en sådan ordning bl. a. underlättar för personal inom polismanskarriären att gå över till polischefskarriären och därmed tillföra denna viktiga erfarenheter från det praktiska polisarbetet. Utredningen anförde vidare bl. a. att frågorna om förläggning av delar av polisutbildningen till högskolan och om tillgodoräknande av polisutbildningen vid högskoleutbildning i viss mån är sammankopplade och att det därför är önskvärt att de undersöks i ett sammanhang. Som också framgår av redogörelsen i föregående avsnitt skall resultatet av undersökningen redovisas för polisberedningen.

Utskottet, som ställer sig bakom departementschefens ovan redovisade bedömningar, anser att det i nu angivna sammanhang bör vara en uppgift för beredningen att närmare överväga möjligheterna att ytterligare förbättra förutsättningarna för polismän att gå över till polischefskarriären. Vad utskottet nu uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Genomförandet

Som förut berörts förordas i propositionen att arbetet med att genomföra de nu aktuella reformerna – i de delar de inte kan verkställas omedelbart efter riksdagens ställningstagande till propositionen – anförtros en särskild, parlamentariskt förankrad beredning knuten till justitiedepartementet. Departementschefen uttalar i propositionen, vilken beslutades i augusti 1980, att beredningen bör bedriva sitt arbete så att reformen såvitt möjligt i sina huvudsakliga delar kan genomföras med verkan fr. o. m. budgetåret 1983/84.

Med hänsyn till att riksdagsbeslut i ärendet kan förväntas föreligga tidigast kring månadsskiftet mars-april 1981 kan det enligt utskottets mening inte undvikas att genomförandet inriktas på en senare tidpunkt än som tidigare förutsatts. Ett riktmärke bör vara att huvuddelen av reformen skall genomföras fr. o. m. den 1 juli 1984.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *polisstyrelsernas insyn i polisverksamheten*
att riksdagen avslår motion 1980/81:47.
2. att riksdagen antar det genom proposition 1980/81:13 framlagda förslaget till lag om medborgarvittnen, dock med den ändring att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 juli 1981.
3. beträffande *införande av systemet med medborgarvittnen m. m.*
att riksdagen avslår motion 1980/81:46 i denna del (yrkandena 2 och 3),
4. beträffande *den regionala polisverksamheten i Stockholms län*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i propositionen i detta hänseende,
5. beträffande *den regionala polisverksamheten i Göteborgs och Bohus län*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,
6. beträffande *den regionala polisverksamheten i Jämtlands län*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.
7. beträffande *den regionala polisverksamheten i övrigt*
att riksdagen *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om den regionala polisverksamheten i Malmöhus län, *dels* avslår motion 1980/81:46 i denna del (yrkande 1),
8. beträffande *decentralisering av polisutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1980/81:45,
9. beträffande *fortsatt beredning av frågan om samverkan mellan polishögskolan och den allmänna högskoleorganisationen*
att riksdagen avslår motion 1980/81:46 i denna del (yrkande 4),
10. beträffande *tillträde till polischefsbanan*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.
11. beträffande *riktlinjer för en polisreform i övrigt*
att riksdagen godkänner de riktlinjer i fråga om polisens

uppgifter, utbildning och organisation m. m. som förordats i propositionen i den mån de inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan.

Stockholm den 17 mars 1981

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp) och Maja Bäckström (s).

Reservationer

1. Medborgarvittnen (mom. 3)

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Helge Klöver (s), Karl-Gustaf Mathsson (s), och Maja Bäckström (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Rörande önskemålen" och slutar på s. 9 med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Som framgår av det föregående finns starka skäl för ett system med medborgarvittnen knutet till polisverksamheten, och riksdagen har under en följd av år ställt sig positiv till förslag om att införa ett sådant system. Mot denna bakgrund kan enligt utskottets mening endast det statsfinansiella läget utgöra skäl mot att nu genomföra systemet över hela landet. Med hänsyn till sakens betydelse bör i linje med vad som uttalas i motion 46 systemet emellertid utan ytterligare dröjsmål byggas ut till att omfatta de tre storstadsdistrikten samt därefter genomföras successivt i övriga polisdistrikt i den takt resurserna medger det. Verksamheten bör finansieras och styras genom statsbidrag. I syfte att hålla kostnaderna nere bör härvidlag som ett riktmärke gälla att verksamheten åtminstone i ett inledande skede koncentreras till de viktigaste funktionerna, dvs. vid arrestintag och känsliga ingripanden såsom husrannsakan i vissa fall. Erforderliga medel, för helt budgetår beräknade till ca 1 milj. kr., torde få anvisas på tilläggsbudget.

Vad utskottet nu uttalat om införande av systemet med medborgarvittnen och om statsbidrag för verksamheten bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande införande av systemet med medborgarvittnen m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:46 i denna del (yrkandena 2 och 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet uttalat i detta hänseende.

2. Den regionala polisorganisationen (mom. 7)

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Helge Klöver (s), Karl-Gustaf Mathsson (s) och Maja Bäckström (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 14 med "två polisdistrikt" samt den del av yttrandet som börjar på s. 14 med "När det" och slutar på s. 15 med "till känna" bort ersättas med text av följande lydelse:

I fråga om den regionala polisverksamheten gör utskottet i senare avsnitt särskilda överväganden såvitt gäller Stockholms och Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län.

Vad gäller polisverksamheten i övriga län – beträffande vilka regeringens förslag innebär att nuvarande ordning i princip behålls – måste konstateras att förslaget i denna del drabbas av samma kritik som den vilken med fog har riktats mot den nuvarande regionala polisorganisationen. Redan vad nu sagts utgör enligt utskottets mening skäl för att frågan om den regionala polisverksamhetens organisation bör ytterligare övervägas. Härtill kommer, såsom framhålls i motion 46, att en av de väsentligaste frågorna för ett ställningstagande till den framtida regionala polisverksamheten, nämligen den om trafikövervakningen, inte fått någon lösning utan överlämnats till polisberedningen för fortsatt utredning. Det anförda leder utskottet till uppfattningen att frågan om den regionala polisverksamheten i de län som här avses (dvs. Malmöhus län samt länen utanför storstadsdistrikten utom Jämtlands län) bör – utan särskilt ställningstagande från riksdagens sida – överlämnas för fortsatt övervägande till polisberedningen. Arbetet i denna del bör bedrivas så att principförslag kan föreläggas riksdagen under 1981/82 års riksmöte.

Vad utskottet nu anført om fortsatt beredning av frågan om den regionala polisorganisationen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande den regionala polisverksamheten i övrigt*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:46 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført i detta hänseende.

